

Edistetään hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta ja ihmislähtöisyyttä

SOSTE korostaa:

Painopiste hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistä ymmärrystä ja yhteiskunnallista tahtotilaa on vahvistettava.
- Hyvinvointialueiden hyte-kertoimen painoarvoa on kasvatettava nykyisestä hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on otettava huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja kaikissa politiikoissa. Elinkeinopolitiikka ei saa heikentää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.
- Hyvinvointia ja terveyttä edistäviä kansallisia ohjelmia, periaatepäätöksiä ja suosituksia on luotava avoimella yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa.

Perustason sosiaali- ja terveyspalveluita on vahvistettava

- Uuteen Kela-korvausmalliin kaavailut varat on kohdistettava julkisen perusterveydenhuollon vahvistamiseen.
- Sosiaalihuoltoon suunnitellut leikkaukset on peruttava.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen on osoitettava riittävästi rahaa, jotta kansalaisten lakisääteiset oikeudet palveluihin toteutuvat. Hyvinvointialueiden rahoituskriteereissä on vahvistettava sosiaalipalvelujen tarpeen painoarvoa.

Kaikkien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattava

- Kaikkien väestöryhmien, etenkin heikoimmassa asemassa olevien, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattava, jotta heidän oikeutensa toteutuvat yhä monimutkaisemmassa ja yhä enemmän digitaalisesti toimivassa yhteiskunnassa.
- Asukkaat ja palveluiden käyttäjät on otettava mukaan kehittämään, suunnittelemaan ja arvioimaan omia palveluitaan ja palveluita yleisellä tasolla sekä hyvinvointia ja terveyttä edistäviä käytäntöjä. Tässä on hyödynnettävä järjestöjen osaamista.
- Kansalaisviestintää on kehitettävä yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Painopiste hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimilla ylläpidetään ja parannetaan väestön terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen nähdään tärkeänä laeissa ja asiakirjoissa, mutta käytännössä ennakoiva työ, ehkäisevät palvelut ja varhainen tuki jäävät usein vähemmälle huomiolle ja keskitytään korjaamaan olemassa olevia ongelmia. Näin tapahtuu siitä huolimatta, että hyte-työ vähentää korjaavan työn ja raskaiden palvelujen tarvetta, hillitsee kustannusten nousua pitkällä tähtäimellä, tukee kestävästä kehityksestä ja on ennen kaikkea inhimillistä ja eettistä. Painopisteen siirtämiseen voidaan vaikuttaa valtakunnallisella tasolla erilaisin normi-, resurssi- ja informaatio-ohjauksen keinoin sekä vaikuttamalla asenneilmapiiriin.

Hyte-työn on noustava keskeiseksi yhteiskuntapoliittiseksi tavoitteeksi palveluiden kehittämisen rinnalle. Jotta päästään sanoista tekoihin, tarvitaan yhteistä yhteiskunnallista tahtotilaa ja ajattelutavan muutosta ennakoivan otteen suuntaan. Tämä edellyttää hyte-työhön liittyvää yhteisen ymmärryksen vahvistamista ja toiminnan määrittelyä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säädetään kuntalaissa, laissa hyvinvointialueesta, laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä useissa muissa eri laissa kuten alkoholi- ja tupakkalaissa, laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, sosiaalihuoltolaissa ja työturvallisuuslaissa. Hyte-työ on laaja-alaista ja sitä toteutetaan eri sektoreilla ja eri yhteistyökumppanien kanssa. Koska hyvinvointia ja terveyttä ei edistetä pelkästään sosiaali- ja terveyspalvelujen keinoin, hyvinvointi ja terveystieteiden on otettava huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja kaikissa politiikoissa, kuten elinkeinopolitiikassa.

Hyte-kertoimen, joka kannustaa panostamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, painoarvoa on kasvatettava nykyisestä. Kunnissa hyte-kerroin määritellään toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden sekä toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella. Hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta noin 1 % perustuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Toimintaa ja tuloksia kuvaavia indikaattoreita sovelletaan 2026 alkaen.

Informaatio-ohjauksen keinona ovat esimerkiksi hallitusohjelmaa toteuttavat kansalliset ohjelmat, kuten Terveystieteiden ohjelma. Näitä tulee luoda ja toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tarjolla oleva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuutta kuvaava tieto tukee tätä työtä.

Perustason sosiaali- ja terveyspalveluita on vahvistettava

Perustason palvelujen tulee olla kaikkien suomalaisten helposti saatavilla. Hyvin toimivilla perustason palveluilla voidaan ennaltaehkäistä kalliiden erityispalveluiden tarvetta sekä estää ongelmien kasaantumista ja vähentää inhimillistä kärsimystä. Hoitoa ja tukea on saatava oikea-aikaisesti ja palvelun tulee vastata ihmisten tarpeisiin sekä lisätä ihmisten hyvinvointia. Palvelu on vaikuttavaa ja tehokasta silloin, kun ihmisen asia tulee hoidetuksi kokonaisuudessaan eikä ihmistä pompotella sosiaali- ja terveydenhuollossa luukulta toiselle tai jonosta toiseen.

Sote-uudistuksessa on siirrytty toteuttamaan kansallista palvelureformia, jolle on asetettu tavoitteeksi mm. ennaltaehkäisyn vahvistaminen sekä palveluiden integraation, saatavuuden ja jatkuvuuden parantaminen. Substanssilainsäädäntöön, hyvinvointialueiden rahoitukseen ja rahoituksen kanavointiin esitettävät muutokset eivät kuitenkaan vie palveluita tavoiteltuun suuntaan, vaan painopiste on päin vastoin karkaamassa pois ennaltaehkäisystä, varhaisesta puuttumisesta ja perustasolta.

Ihmiset ovat Suomessa eriarvoisessa asemassa hoitopäässä. Työterveyshuollon tai yksityisen sairausvakuutuksen piirissä olevat pääsevät hoitoon usein jo saman päivän aikana. Julkisen perusterveydenhuollon varassa olevilla odotusaika on huomattavasti pidempi. [THL:n tilastoraportista](#) selviää, että hoitotakuun tiukentuminen syksyllä 2023 nopeutti etenkin lääkäriin pääsyä. Nyt hallitus on esittänyt 14 vuorokauden hoitotakuun höllentämistä 3 kuukauteen. Tämä todennäköisesti tulee lisäämään eroja hoitopäässä, koska päätös vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta. Samaan aikaan hallitus tekee merkittävän rahallisen panostuksen yksityisen terveydenhuollon Kela-korvauksiin, mikä ei tule auttamaan pienituloisia palvelujen käyttäjiä. Vaikka lääkäriäkäynti vielä yksityisellä puolella onnistuisi, harvalla on varaa maksaa määrättyjä jatkotutkimuksia. Silloin yksityispuolen lääkärikäynnin merkitys jää vähäiseksi.

Pysyvä hoitosuhde vähentää kustannuksia ja parantaa hoidon laatua. Esimerkiksi on olemassa vahvaa tieteellistä näyttöä, että saman yleislääkärin hoitaessa potilasta hoidon laatu paranee ja sairastuvuus sekä kuolleisuus vähenevät merkittävästi. Samalla terveydenhuollon palveluiden kokonaistarve pienenee ja

potilastyytyväisyys paranee. Toteutuakseen omalääkäri/omahoitaja/tiimimalli vaatii, että perusterveydenhuollon resursseja kasvatetaan.

Sosiaalipalveluiden tarpeenmukaisessa saatavuudessa on suuria haasteita ja palveluvelkaa. Terve Suomi -väestötutkimuksen tulokset osoittavat, että lähes 40 prosenttia koki saaneensa vammaispalveluja tai lapsiperhepalveluja riittämättömästi, ja sosiaalityön palveluissa näin koki yli 40 prosenttia. Vanhusten kotihoitopalveluja koki saaneensa riittämättömästi kolmannes 75 vuotta täyttäneistä. Silti hallitus on esittänyt sosiaalihuoltoon merkittäviä leikkauksia. SOSTE esittää, että nämä leikkaukset perutaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen integraatio eli yhteensovittaminen tarkoittaa, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjä tai tuottaja muodostaa asiakkaalle kokonaisuuden hänen tarvitsemistaan palveluista. Toimiva palvelujen integraatio ja hoitoketjujen sujuvuus ovat keskeisiä kysymyksiä erityisesti paljon tai monialaisesti palveluita tarvitsevien ihmisten kohdalla. Toimiva palveluintegraatio voi myös vähentää häiriökysyntää ja säästää kustannuksia.

Osallisuutta on vahvistettava, jotta kansalaisen ääni kuuluu palveluissa

Osallisuus yhteisössä ja yhteiskunnassa laajemmin sekä osallistuminen erilaisten ratkaisujen ja palveluiden kehittämiseen auttaa muuttamaan yksilöiden elämää: kuulluksi tuleminen, arvostuksen kokeminen, omien kykyjen uudenlainen käyttäminen ja muilta oppiminen parantavat itsetuntoa ja itseluottamusta, hyvinvointia ja terveyttä. Osallisuus myös lisää luottamusta palveluihin ja laajemmin yhteiskuntaan.

Asukkaiden ja palveluiden käyttäjien osallisuus auttaa palveluntuottajia löytämään hyväksyttäviä, yhteisiä ratkaisuja. Sillä saadaan muutoksille yhteinen ääni ja laajemmin kansalaisten tuki. Näin poistuu hyvän palvelun esteitä ja häiriökysyntä vähenee. Yhteinen kehittäminen parantaa asiakaskokemusta, palvelujen vaikuttavuutta ja päätöksenteon laatua. Se luo myös yhteistä pohjaa eri palvelualojen yhteistyölle.

Sosiaali- ja terveystarpeista saadaan osallisuustyöhön ymmärrystä palveluiden käyttäjien ja heidän yhteisöjensä tarpeista: päästään lähelle niitä ihmisiä, joita julkisen sektorin on tarpeen lähestyä ja palvella. Yhteistyö järjestöjen kanssa varmistaa, että kaikkien, myös pienten ryhmien, ääni kuuluu. Sillä saavutetaan tuloksia, joita julkisen sektorin on hankala saavuttaa yksinään.

Yhä monimonimutkaisemmassa, pirstaloituneessa yhteiskunnassa ihmiset tarvitsevat yhä enemmän tietoa ja osaamista pystyäkseen hoitamaan asioitaan ja saadakseen palveluita sekä kyetäkseen vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Viranomaisviestintä kansalaisille tärkeistä kysymyksistä on hajallaan eri organisaatioiden eri kanavissa. Se ei ole ihmislähtöistä myöskään kielenkäytöltään.

Järjestöt neuvovat ihmisiä tiedon hankinnassa. Niillä on myös tarjolla runsaasti tietoa, mutta myös se on hajallaan. Järjestöjen ja julkisten toimijoiden tuottamaa tietoa pitää saada ymmärrettävästi ja ihmislähtöisesti tarjolle, esimerkkinä brittiläinen järjestöjen julkisella tuella tuottama Citizens' advice. Kansalaisille täytyy tarjota mahdollisuuksia päivittää kansalaistaitojaan.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Minttu Ojanen, minttu.ojanen@soste.fi, p. 050 462 3347
erityisasiantuntija Erica Mäkipää, erica.makipaa@soste.fi, p. 050 544 5771
erityisasiantuntija Erja Saarinen, erja.saarinen@soste.fi, p. 050 433 4202